

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 25/1998 vp

Hallituksen esitys sakkoa, muuntorangaistusta ja rikesakkoa koskevien säännösten uudistamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä kesäkuuta 1998 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen sakkoa, muuntorangaistusta ja rikesakkoa koskevien säännösten uudistamisesta (HE 74/1998 vp).

Lakialoite

Valiokunta on käsitellyt tämän esityksen yhteydessä lakialoitteen laeiksi rikesakosta tieliikenteessä annetun lain 1 §:n ja rikesakkolain 1 §:n muuttamisesta (LA 67/1997 vp — Markku Pohjola /sd ym.), jonka eduskunta on 11 päivänä kesäkuuta 1997 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 30/1998 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Lena Andersson ja lainsäädäntöneuvos Jarmo Luttunen, oikeusministeriö
- poliisiylitarkastaja Esko Ruokonen, sisäasiainministeriö
- hallitusneuvos Jarmo Hirsto, liikenneministeriö

- hovioikeudenneuvos Matti Ritola, Helsingin hovioikeus
- presidentti Jussi Kivinen, Kouvolan hovioikeus
- käräjätuomari Ari Wirén, Helsingin käräjäoikeus
- käräjätuomari Juhani Mähönen, Joensuun käräjäoikeus
- valtiosyyttäjä Jorma Äijälä, Valtakunnansyyttäjänvirasto
- kihlakunnansyyttäjä Mikko Tyynilä, Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto
- johtava kihlakunnansyyttäjä Antti Pihlajamäki, Turun kihlakunnan syyttäjänvirasto
- johtava kihlakunnanvouti Juhani Haapamäki, Jyväskylän kihlakunnan ulosottovirasto
- poliisineuvos Teuvo Veijalainen, Liikkuva poliisi
- ylikomisario Heikki Seppä, Helsingin poliisilaitos ja Poliisijärjestöjen Liitto
- asianajaja Risto Tuori, Autoliitto
- lakimies Anna-Liisa Tarvainen, Liikenneturva
- varatuomari Arjo Suonperä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- asianajaja Riitta Leppiniemi, Suomen Asianajajaliitto
- puheenjohtaja kihlakunnanvouti Juhani Toukola, Suomen Kihlakunnanvoudit
- nimismies, johtava kihlakunnansyyttäjä Mikko Pöyry, Suomen Nimismiesyhdistys
- johtava kihlakunnansyyttäjä Christian Lundqvist, Suomen Syyttäjähdistys

- johtaja, varatuomari Tero Honkavaara, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT
- professori Pekka Koskinen
- johtaja, oikeustieteen tohtori Tapio Lappi-Seppälä
- varatuomari Henrik Lundsten
- professori Ari-Matti Nuutila
- professori Pekka Viljanen.

Viitetieto

Tällä esityksellä ja hallituksen esityksellä liikennerikoksia koskevan lainsäädännön uudistamisesta (HE 32/1997 vp) on sisällöllisiä ja säännösten soveltamista koskevia liittymäkohtia. Tämän vuoksi valiokunta on käsitellyt nämä kaksi eri aikoina annettua hallituksen esitystä yhtä aikaa.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan sakkoa ja sakon muuntorangaistusta koskevien rikoslain säännösten sekä rikesakkoa koskevan lainsäädännön uudistamista. Esitys on osa rikoslain kokonaisuudistusta. Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi luku, jossa säädetään sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta.

Päiväsakkoja määrättäessä päiväsakon rahamäärä vahvistetaan sakotetun maksukyvyyn mukaan. Päiväsakkojen lukumäärä määräytyy rikoksen moitittavuuden perusteella. Sakotettavan maksettavaksi määrättävä sakko lasketaan kertomalla päiväsakon rahamäärä päiväsakkojen lukumäärällä. Rikesakko on sen sijaan markkamäärältään kiinteä sakko. Näihin sakkojärjestelmän peruseräisiin ei ehdoteta muutoksia.

Esityksen mukaan päiväsakkojen lukumäärän vähimmäis- ja enimmäismäärät säilyisivät ennallaan. Päiväsakon rahamäärä on nykyisin yksi kolmasosa sakotettavan bruttopäiväansioista. Päiväsakon rahamäärän määräytymisessä ehdotetaan siirryttäväksi käyttämään bruttotulojen sijasta sakotettavan nettotuloja. Samalla ehdotetaan uudistettavaksi päiväsakon rahamäärän laskentatapaa. Päiväsakon vähin rahamäärä ehdotetaan korotettavaksi nykyisestä 20 markasta 40 markkaan.

Esityksessä ehdotetaan, että sakotettavan maksukyky arvioitaisiin ensisijaisesti sakotettavan verotuksessa vahvistettujen tulojen perusteella. Nykyisin maksukyvyyn arvioinnissa joudataan luottamaan pääasiassa sakotettavan

omaan tuloja koskevaan ilmoitukseen, mikä mahdollistaa tulojen ilmoittamisen väärin.

Rikesakko voitaisiin esityksen mukaan määrätä seuraamukseksi eräiden tieliikennelain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten sekä myös jätelaissa säädetyn roskaamiskielon vähäisestä rikkomisesta. Laissa säädettäisiin nykyistä tarkemmin, minkä tyyppisistä rikkomuksista rikesakko voitaisiin määrätä. Rikesakon soveltamisalaa on tarkoitus laajentaa ainoastaan ylinopeusrikkomuksissa. Rikesakko on nykyisin mahdollista määrätä seuraamukseksi suurimman sallitun nopeuden ylityksestä enintään 15 kilometrillä tunnissa. Asetuksella säädettäisiin, että rikesakko voidaan määrätä seuraamukseksi moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajalle suurimman sallitun nopeuden ylityksestä enintään 20 kilometrillä tunnissa. Rikesakon määrä porrastettaisiin sekä ylinopeuden määrän että suurimman sallitun nopeuden mukaan. Suurin rikesakko ylinopeudesta olisi 700 markkaa, kun se nykyisin on 300 markkaa. Rikesakon markkamääriä myös muista tieliikennerikkomuksista korotettaisiin hieman.

Rikesakkolain ja rikesakosta tieliikenteessä annetun lain keskeiset säännökset siirrettäisiin rikoslakiin. Laki rikesakosta tieliikenteessä ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi. Rikesakkolakiin jäisivät ehdotuksen mukaan rikesakon määräämistä koskevat säännökset. Lain nimike ehdotetaan tämän vuoksi muutettavaksi laiksi rikesakkomenettelystä.

Muuntorangaistuksen määräämistä ja sen pituutta koskeviin säännöksiin ei ehdoteta sanottavia muutoksia. Syyttäjän harkintavaltaa muunto-

rangaistuksen vaatimisessa sekä tuomioistuinten mahdollisuuksia jättää muuntorangaistus määräämättä ehdotetaan kuitenkin jonkin verran laajennettaviksi.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rangaistusten täytäntöönpanosta annettua lakia, oikeudenkäymiskaarta, uhkasakkolakia, rangaistuspäättämismenettelystä annettua lakia ja jälkeläisiä sekä säädettäväksi laki verotustietojen luovuttamisesta sakotusta varten. Näihin lakeihin tehtäisiin pääasiassa uudistettavien rikoslain säännösten edellyttämät muutokset.

Ehdotetut lait olivat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 1999 alusta.

Lakialoite

Lakialoitteessa ehdotetaan rikesakkojärjestelmää laajennettavaksi tieliikenne rikkomuksissa niin, että rikesakko voidaan määrätä suurimman sallitun nopeuden ylityksen ollessa enintään 30 kilometriä tunnissa. Lisäksi ehdotetaan korkeimman rikesakon raja nostettavaksi 700 markkaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Päiväsakon rahamäärä

Päiväsakkojärjestelmä on otettu Suomessa käyttöön vuonna 1921. Järjestelmän perusajatuksena on sakotettavan varallisuuteen kohdistuvan rangaistuksen oikeudenmukainen kohdentuminen eri tulo- ja varallisuusryhmiin kuuluviin henkilöihin. Päiväsakon lukumäärä määrätään rikoksen törkeyden ja rahamäärä sakotettavan maksukyvyyn perusteella. Näihin järjestelmän peruseräisiin ei esitetä muutoksia. Päiväsakkojärjestelmän merkittävimmät uudistusehdotukset ovat päiväsakon rahamäärän määrääminen sakotettavan netto- eikä bruttotulojen perusteella ja laskentatavan muuttaminen sekä asetuksella säädettävän päiväsakon vähimmäismäärän korottaminen.

Rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään kuuluva rikesakko on ollut käytössä vuodesta 1983 lähtien. Rikesakko on markkamäärältään kiinteä, rikkomuksista määrättävä taloudellinen seuraamus. Asetuksella säädettävää rikesakon soveltamisalaa on tarkoitus laajentaa liikenne-

rikkomusten osalta siten, että rikesakko voidaan määrätä suurimman sallitun nopeuden ylityksen ollessa enintään 20 km/h. Suurin ylinopeudesta määrättävä rikesakko ehdotetaan korotettavaksi 300 markasta 700 markkaan ja rikesakon määrä porrastettavaksi.

Sakkorangaistukset tuomitaan joko oikeudenkäyntimenettelyssä tai sitä yksinkertaisemmassa rangaistuspäättämismenettelyssä. Sakko on lukumääräisesti rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän tärkein rangaistus. Suurin osa sakoista tuomitaan liikenne rikoksista. Tällä seikalla on suuri merkitys arvioitaessa päiväsakkojärjestelmää, mutta samalla on muistettava, että sakkorangaistus on edelleen merkittävin vaihtoehto lyhytaikaiselle vankeusrangaistukselle. Oikeudenkäyntimenettelyssä tuomittavat ja rangaistuspäättämismenettelyssä määrättävät sakot sekä rikesakot kattoivat vuonna 1997 noin 95 prosenttia kaikista rangaistuksista.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että päiväsakon määrätymisperusteiden muutokset ja rikesakkojen korottaminen saattavat aiheuttaa sen, että rangaistus samasta teosta muodostuu olennaisesti tuntuvammaksi pienituloiselle tai tulottomalle kuin suurituloiselle. Lausunnossa todetaan, ettei asia ole sääntelyjärjestyskysymys, mutta lakivaliokunnan tulisi vielä arvioida sääntelyn sisältö ja vaikutuksia.

Lakivaliokunta on arvioinut päiväsakko- ja rikesakkojärjestelmään ehdotettuja muutoksia ja niiden vaikutuksia eri varallisuusasemassa olevien kansalaisten, rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän sekä liikenneturvallisuuden kannalta. Huolellisesti valmistellusta hallituksen esityksestä ilmenee selkeästi ehdotetut muutokset, niiden perustelut ja vaikutukset. Päiväsakon vähimmäismäärän korottaminen 40 markkaan, rikesakon soveltamisalan laajentaminen, suurimman rikesakon korottaminen sekä sakkojärjestelmien yhteensovittaminen aiheuttavat sen, että alhaisempien tulonsaajaryhmien osalta rangaistusjärjestelmä osittain ankaroituu. Päiväsakon rahamäärän laskentatavan muuttaminen lieventää puolestaan valtaosaa tuomittavista tai määrättävistä sakoista. Kokonaisuutta arvioitaessa on kuitenkin huomattava, että nykyisin päiväsakon rahamäärä perustuu pääsääntöisesti sakotettavan itsensä ilmoittamiin tuloihin, jotka on usein ilmoitettu todellista alhaisemmiksi. Verotietojen käyttö sakotettavan maksukyvyyn ensisijaisena arviointiperusteena ja sakkovilpin kriminalisointi vähentävät mahdollisuuksia ja halukkuutta tulojen valehtelemiseen, jolloin käytännössä päiväsakon rahamäärä voi myös joissakin tapauksissa nousta.

Päiväsakon vähimmäismäärän korotustasoa perustellaan esityksessä rahanarvon laskulla, verottomien tulonsiirtojen huomioimisella, pienien sakkojen kriminaalipoliittisella tehottomuudella sekä päivä- ja rikesakkojärjestelmän yhteensovittamisella. Seuraamuksia yhteensovittaessa suurimman sallitun nopeuden ylityksestä määrättävä sakko korotetaan vähintään suurimman sallitun nopeuden ylityksestä määrättävän suurimman rikesakon suuruiseksi, eli 700 markkaan, jos asetusehdotus tulee esityksessä muodossa voimaan. Tämä merkitsee sitä, että pienituloiselle sakotettavalle määrätään korkeampi sakkorangaistus kuin hänen tulonsa edellyttäisivät. Yhteensovittaminen aiheuttaa myös sen, että sakon loppusumma voi eräissä tapauksissa olla sama ylinopeuden määrästä riippumatta. Tätä kutsutaan niin sanotun muuttumattoman sakon alueeksi, joka on suurin niiden osalta, joille määrätään päiväsakon vähin rahamäärä. Ny-

kyisin muuttumattoman sakon alue ulottuu suurimmillaan noin 28 km/h ylinopeuksiin asti. Ehdotut muutokset ulottavat alueen noin 34 km/h ylinopeuksiin saakka. Päiväsakon vähimmäismäärän korottaminen vähemmän kuin esitettyyn 40 markkaan laajentaisi muuttumattoman sakon aluetta edelleen. Jos päiväsakon vähimmäismäärä olisi 30 markkaa ja rikesakkojärjestelmää muutettaisiin ehdotetulla tavoin, ulottuisi muuttumattoman sakon alue noin 38—40 km/h ylinopeuksiin asti.

Valiokunta katsoo, että päivä- ja rikesakkojärjestelmän uudistamista ei voida toteuttaa ilman päiväsakon vähimmäismäärän esitetyn suurista korotuksista. Sakon alempi vähimmäismäärä laajentaisi muuttumattoman sakon alueen niin suureksi, että sillä olisi kielteisiä vaikutuksia liikenneturvallisuuteen. Rikesakkojärjestelmän laajentaminen ehdotetulla tavoin on perusteltua. Rikesakon määrääminen on päiväsakon määräämistä nopeampi toimenpide ja se mahdollistaa poliisin valvontakontaktien lisäämisen liikennevalvonnassa. Poliisin on erityisesti uudistuksen voimaantumisen jälkeen tehostettava liikennevalvontaansa ja puuttuttava liikenne rikkomuksiin, ettei rikesakon ulottaminen aikaisempaa suurempiin ylinopeuksiin vaikuta kielteisesti liikennekäyttäytymiseen. Valiokunta *ehdottaa* tätä koskevan *lausuman* hyväksymistä (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Kuljettajien ajokäyttäytymisen seuranta ja liikennevalvontaa suoritetaan myös teknisten laitteiden avulla. Valiokunta pitää tarpeellisena, että niiden käyttömahdollisuuksien lisäämistä ja monipuolistamista selvitetään. Erityisesti kuljettajan huomaamattomuudesta johtuvia ylinopeuksia ja liian suuria tilannenopeuksia voidaan vähentää esimerkiksi ajonopeutta osoittavin ja keliolosuhteista kertovin näyttötauluin. Liikennekäyttäytymiseen tulee ensisijaisesti vaikuttaa muilla kuin rikosoikeudellisilla keinoilla. Usein poliisin huomautus on riittävän tehokas tapa puuttua vähäisiin liikenne rikkeisiin.

Voimaantulo

Sakkouudistuksen tarkoituksenmukaisesta voimaantuloajankohdasta on esitetty erilaisia käsi-

tyksiä sen jälkeen, kun kävi selväksi, että hallituksen esityksen tavoite uudistuksen voimaantuloista vuoden 1999 alussa ei voi toteutua. Asia jää hallituksen harkintaan kuitenkin niine varauksineen, jotka valiokunta on esittänyt liikenne-erikoksia koskevassa mietinnössään (LaVM 24/1998 vp — HE 32/1997 vp). Valiokunta on tuossa mietinnössään pitänyt tärkeänä, että sakkoa, muutorangaistusta ja rikesakkoa sekä liikenneerikoksia koskevat uudistukset tulevat voimaan samanaikaisesti tämän vuoden puolella.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki rikoslain muuttamisesta

2 §. Päiväsakon rahamäärä. Pykälään sisältyy säännökset päiväsakon rahamäärän vahvistamisesta. Päiväsakon suuruus määräytyy *2 momentin* mukaan; rahamäärää alentaa sakotettavan elatusvelvollisuus ja sitä voi korottaa hänen varallisuutensa. Koska molemmat tekijät saattavat vaikuttaa samanaikaisesti, valiokunta ehdottaa, että momentin viimeisen virkkeen "tai" sana korvataan "ja" sanalla.

Sakotettavan kuukausitulon laskemisen ensisijaisena perusteena ovat *3 momentin* ensimmäisen virkkeen mukaan viimeksi toimitetun verotuksen mukaiset tulot. Momentin toisesta virkkeestä ilmenee, että myös varallisuus arvioidaan ensisijaisesti verotustietojen avulla. Ensimmäisessä virkkeessä olevan säännöksen selventämiseksi valiokunta ehdottaa, että siihen lisätään maininta varallisuudesta.

Pykälän *3 momentissa* säädetään myös siitä, miten menetellään, jollei sakotettavan tuloja ja varallisuutta voida selvittää verotustiedoista. Kun näin tapahtuu rangaistusmääräysmenettelyssä, on rangaistusvaatimukseen sisällytettävä tieto, miksei verotustietoja ole käytetty, miten tulot ja varallisuus on arvioitu ja mikä on sakotettavan ilmoitus tuloistaan ja varallisuudestaan.

Pääsääntöisesti päiväsakon rahamäärä määrätään tuomioistuimessa oikeudenkäynnin aikaisen ja rangaistusvaatimusmenettelyssä rangaistusvaatimuksen antamishetken tietojen perusteella. Pykälän *4 momentin* toisen virkkeen mu-

kaan sakko määrättäisiin kuitenkin rangaistusmääräysmenettelyssä rangaistusmääräyksen antamishetken tietojen perusteella, jos rangaistusvaatimuksen antamisesta on kulunut yli kaksi kuukautta. Käytännössä rangaistusvaatimuksen antamisen ja rangaistusmääräyksen antamisen välinen aika saattaa olla kahta kuukautta pitempi. Tällöin syyttäjän olisi selvitettävä uudestaan sakotettavan tulo- ja varallisuustiedot ja annettava asia hänelle tiedoksi, jos sakon kokonaisrahamaäärää korotetaan. Ehdotettu säännös lisäisi saavutettavaan hyötyyn nähden merkittävästi syyttäjien työtä. Valiokunta ehdottaa, että momentin toisesta virkkeestä poistetaan kahden kuukauden määräaikaa koskeva säännös. Silloin virkkeeseen jäävän säännöksen mukaan syyttäjän on määrättävä sakko rangaistusmääräyksen antamisen aikaisten tietojen mukaan, jos on ilmennyt, että sakotettavan maksukyky on olennaisesti muuttunut rangaistusvaatimuksen antamisen jälkeen. On tärkeää, että syyttäjät vahvistavat rangaistusvaatimukset mahdollisimman nopeasti, jotta sakkorangaistuksen rahamäärä on oikeudenmukaisessa suhteessa sakotettavan maksukykyyn nähden ja välttytään tulo- ja varallisuustietojen uudelleen selvittämiseltä.

6 §. Sakon tai sen osan muuntamatta jättäminen. Pykälässä säädetään perusteista, joilla tuomioistuin voi jättää sakon muutorangaistuksen määräämättä. Ehdotetut säännökset lisäävät jonkin verran tuomioistuimen harkintavaltaa asiassa. Valiokunta toteaa, että korkeimman oikeuden ennakkotapauksista KKO 1993:111 ja 1998:135 ilmenevät oikeusohjeet pätevät edelleen uudistuksen jälkeen.

9 §. Rikesakkorikkomukset. Pykälään sisältyy säännökset rikesakon soveltamisalasta ja siitä, minkälaisista rikkomuksista rikesakko voidaan määrätä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan arvioinut pykäläehdotusta ja todennut, ettei *4 momentin* sisältämä asetuksenantovaltuus ole valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallinen, koska se ei koske rangaistavuuden sääntelemistä. Lausunnossa todetaan kuitenkin, että pykälän sanamuodossa tulee selvittää eri momenttien

keskinäiset suhteet esimerkiksi ottamalla 1 momenttiin viittaus siihen, mitä 2—4 momentissa säädetään.

Pykälän 1 momentin sanamuodosta saa käsityksen, että rikesakko voitaisiin määrätä seuraamukseksi kaikista virallisen syytteen alaisista rikkomuksista, joista säädetty ankarin rangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Pykälän 2 ja 3 momentista ilmenee kuitenkin, ettei rikesakon soveltamisalaa ehdoteta näin laajaksi, vaan rikesakkorikkomuksia ovat vähäiset liikenne rikkomukset ja roskaamisrikkomus. Säännöksen epäselvyys johtuu siitä, että siinä käytetään "määrätä" verbiä "säättää" verbin sijasta. Pykälä selkeytyy, kun 1—4 momentissa "määrätä" sana korvataan "säättää" verbillä, jolla tarkoitetaan säätämistä lailla tai asetuksella. Tässä yhteydessä "määrätä" sanaa käytetään tarkoittamaan sitä, että poliisimies tai muu valvova virkamies antaa rikesakkomääräyksen rikkomuksen tekijälle. Lisäksi valiokunta ehdottaa 1 momentin täsmentämistä siten, että rikesakko voidaan asetuksella säätää 2—4 momentissa lueteltavien rikkomusten seuraamukseksi.

6. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

10 a §. Pykälän 1 momentin 1 kohdasta on poistettava tarpeeton kieltosana.

9. Laki verotustietojen luovuttamisesta sako- tusta varten

2 §. Lain voimassaolon ehdotetaan päättyvän tämän vuoden lopussa. Lain määräaikaisuutta perustellaan sillä, että parhaillaan on valmisteltavana lakiehdotus verotusta koskevien tietojen julkisuudesta. Laissa on tarkoitus säätää vero-

hallinnon oikeudesta luovuttaa tietoja myös sako-
tusta varten.

Valiokunta ehdottaa lain voimassaolosäännöksen muuttamista siten, ettei laki ole määräaikainen, vaan voimassa toistaiseksi. Laki voidaan tarvittaessa kumota tavanomaiseen tapaan, esimerkiksi säädettäessä verotietojen julkisuudesta ja luovuttamisesta.

Lakialoite 67/1997 vp

Hallituksen esityksen mukaan rikesakon tarkemmasta soveltamisalasta säädetään jatkossakin asetuksella. Esityksen perusteluista ja liitteenä olevasta asetusluonnoksesta ilmenee, että rikesakon soveltamisalaa on tarkoitus laajentaa ylinopeusrikkomusten osalta enintään 20 km/h ylinopeuteen asti nykyisen 15 km/h sijasta ja suurin ylinopeudesta määrättävä rikesakko korotetaan 700 markkaan. Valiokunta hyväksyy rikesakon soveltamisalan laajennuksen ja markkamäärän korotuksen. Tästä seuraa, että lakialoite on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset 2.—5., 7. ja 8. hyväksytään muuttamattomina,

että lakiehdotukset 1., 6. ja 9. hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset) ,

että lakialoite 67/1997 vp hylätään ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus) .

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 luvun 4, 4 a—4 c ja 5 §, sellaisina kuin ne ovat, 4 § laeissa 650/1976, 67/1983 ja 697/1991, 4 a ja 4 b § mainitussa laissa 650/1976, 4 c § laissa 1082/1989 ja 5 § laissa 650/1986, ja *lisätään* lakiin uusi 2 a luku seuraavasti:

2 a luku	3 § (Kuten HE)
Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikেসakosta	<i>Muuntorangaistus</i>
<i>Sakko</i>	4—7 § (Kuten HE)
1 § (Kuten HE)	<i>Rikesakko</i>
2 §	8 § (Kuten HE)
<i>Päiväsakon rahamäärä</i>	9 §
(1 mom. kuten HE)	<i>Rikesakkorikkomukset</i>
<p>Kohtuullisena päiväsakon rahamääränä on pidettävä yhtä kuudeskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta, josta on vähennetty asetuksella määriteltävät verot ja maksut sekä kiinteä peruskulutusvähennys. Sakotettavan elatusvelvollisuus voi alentaa ja hänen varallisuutensa korottaa päiväsakkoa.</p> <p>Kuukausitulon laskemisen ja varallisuuden arvioimisen ensisijaisena perusteena ovat sakotettavan viimeksi toimitetun verotuksen mukaiset tulot ja varallisuus. Jos sakotettavan tuloja ja varallisuutta ei voida luotettavasti selvittää verotustiedoista tai ne ovat olennaisesti muuttuneet viimeksi toimitetun verotuksen jälkeen, ne voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella.</p> <p>Päiväsakko määrätään tuomioistuimessa oikeudenkäynnin aikaisten ja rangaistusmääräysmenettelyssä rangaistusvaatimuksen antamishetken tietojen perusteella. Syyttäjä määrää sakon kuitenkin rangaistusmääräyksen antamishetken tietojen perusteella, jos (<i>poist.</i>) on ilmennyt, että rangaistusvaatimuksen saaneen maksukyky on vaatimuksen antamishetkellä saattuihin tietoihin verrattuna olennaisesti muuttunut.</p> <p>(5 mom. kuten HE)</p>	<p>Rikesakko voidaan 2—4 momentin mukaisesti säätää seuraamukseksi virallisen syytteen alaisesta rikkomuksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.</p> <p>Rikesakko voidaan säätää tieliikennelain (267/1981) tai sen nojalla annettujen sellaisten säännösten tai määräysten vähäisestä rikkomisesta, jotka koskevat</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) jalankulkijoita, 2) moottorittoman ajoneuvon kuljettajaa, 3) moottorikäyttöisen tai hinattavan ajoneuvon rakennetta, varusteita, kuntoa, moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessa vaadittavia asiakirjoja, moottorikäyttöisen ajoneuvon häiritsevää ja tarpeetonta ajoa, henkilökuljetusta, kuljettajan tai matkustajan henkilökohtaisen suojavälineen käyttöä, muita kuljettajaa koskevia liikennesääntöjä tai liikenteen ohjauslaittein osoitettuja käskyjä, kieltoja tai rajoituksia, 4) suurimman sallitun nopeuden ylittämistä moottorikäyttöisellä ajoneuvolla taikka 5) ajoneuvon katsastusta ja rekisteröitäväksi ilmoittamista.

Rikesakko voidaan säätää myös jätelaissa (1072/1993) säädetyn roskaamiskiellon vähäisestä rikkomisesta.

Edellä 2 ja 3 momentissa mainituista rikkomuksista säädetään tarkemmin asetuksella.

10 ja 11 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

6.

Laki

rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 6 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun lain (39/1889) 6 luvun 12 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 623/1996, sekä lisätään 6 lukuun siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen uusi 10 a § seuraavasti:

6 luku

Sakosta, sakon muuntorangaistuksesta ja yhteisösakosta

10 a §

Virallinen syyttäjä saa jättää vaatimatta muuntorangaistuksen määräämistä maksamattoman sakon sijaan, jos

1) sakkoon johtanutta rikosta sen haitallisuus huomioon ottaen on kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä eikä rikoksesta (*poist.*) ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa,

2) sakkoon johtanut rikos on tehty alle 18-vuotiaana eikä rikoksesta ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta, tai

3) muuntorangaistusta on pidettävä kohtuuttomana tai tarkoituksettomana ottaen huomioon sakotetun henkilökohtaiset olot, rikoksesta hänelle aiheutuneet muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat, eikä tärkeä yleinen etu muuta vaadi.

(2—4 mom. kuten HE)

12 §
(Kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

9.

Laki

verotustietojen luovuttamisesta sakotusta varten

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten HE)

Tämä laki tulee voimaan
kuuta

2 §

(poist.).

päivänä

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että päiväsakko- ja rikesakkojärjestelmän muuttamisesta johtuva poliisin voimavarojen vapautuminen käytetään liikennevalvonnan tehostamiseen.

Helsingissä 26 päivänä tammikuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Pekka Kuosmanen /kok	
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Annika Lapintie /vas	
jäs.	Sulo Aittoniemi /kesk	Kari Myllyniemi /kesk	
	Juhani Alaranta /kesk	Markku Pohjola	/sd
	Janina Andersson /vihr	(osittain)	
	Toimi Kankaanniemi /skl	Pekka Saarnio /vas	
	Juha Karpio /kok	Jukka Tarkka /nuors.	
	Anne Knaapi /kok		

VASTALAUSE 1

Perustelut

Hallituksen esitys on sakkojärjestelmän ja rikesakkojärjestelmän muutoksen osalta epäoikeudenmukainen ja epäsosiaalinen. Siirtyminen päiväsakon rahamäärän laskemisessa nettoperusteeseen on sellaisenaan positiivinen asia, mutta se alentaa hyvätuloisilla varallisuuteen puuttuvan rangaistuksen vaikutusta, koska hyvätuloisille henkilöille määrättävien sakkojen markkamäärät alenevat voimakkaasti. Kun samalla varattoman ja vähävaraisen osalle laskettava päiväsakon markkamäärä kaksinkertaistuu 20 markasta 40 markkaan, sosiaalinen epäoikeudenmukaisuus on itsestään selvä asia.

Rikesakon osalta ollaan vastaavassa tilanteessa. Rikesakolla sovitettavan ylinopeuden määrä nousee alle 15 kilometristä tunnissa alle 20 kilometriin tunnissa. Samalla rikesakon rahallista

määrää nostetaan, mutta rikesakko on sama niin hyvä- kuin vähätuloisellekin. Huipputuloja ansaitseva maksaa nauraen rikesakon liivintaskutaan, mutta vähätuloinen työtön kiristelee hampaitaan pitkään maksun johdosta. Kuitenkin rangaistuksen tulisi niin sakon kuin rikesakonkin osalla vaikuttaa lakia rikkoneen lainkuuliaisuuteen samalla tavalla.

Koko lakipaketti on ollut susi jo syntyessään eikä siitä saa kunnollista tekemälläkään. Sen vuoksi kaikki hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset on hylättävä ja lähetettävä asiauuteen valmisteluun.

Ehdotus

Edellä esitetyn perusteella ehdotan,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 26 päivänä tammikuuta 1999

Sulo Aittoniemi /kesk

VASTALAUSE 2

Perustelut

Hallituksen esitys sakkoa, muuntorangaistusta ja rikesakkoa koskevien säännösten uudistamisesta merkitsee suurta muutosta sakotusjärjestelmään. Hyvätuloiset saavat mittavan helpotuksen, kun taas tulottomat ja pienituloiset joutuvat tuntuvasti kiristyvän sakotuksen kohteeksi. Lakivaliokunnan enemmistö on hyväksynyt hyvin epäsosiaalisen hallituksen esityksen tekemättä siihen merkittäviä muutoksia.

Kun järjestelmän muutos alentaa hyvätuloisten rangaistuksia voimakkaasti, katson, että on kohtuutonta nostaa päiväsakon vähimmäismäärää kaksinkertaiseksi nykytasosta. Päiväsakon vähimmäismäärästä on perusteltua säätää laissa eikä jättää sitä asetuksella säädettäväksi. Kun esimerkiksi rikesakon enimmäismäärä on säädetty laissa, voidaan päiväsakon vähimmäismäärästäkin säätää laissa.

Päiväsakon vähimmäismäärä on rahan arvon aleneminen ja muut tekijät huomioon ottaen syytä määrätä 30 markkaan eli noin viiteen euroon. Nykyinen määrä on 20 markkaa, ja hallitus aikoo nostaa sen 40 markkaan. Korotusta on pidettävä kohtuuttomana.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 2.—9. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan ehdottamassa muodossa ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 2 § muutettuna seuraavasti:

2 §

Päiväsakon määrä

(1 mom. kuten LaVM)

Kohtuullisena päiväsakon rahamääränä on pidettävä yhtä kuudeskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta, josta on vähennetty asetuksella määriteltävät verot ja maksetut sekä kiinteä peruskulutusvähennys. Sakotettavan elatusvelvollisuus voi alentaa ja hänen varallisuutensa korottaa päiväsakkoa. *Päiväsakon vähimmäismäärä on 30 markkaa .*

(3 ja 4 mom. kuten LaVM)

Asetuksella säädetään tarkemmin keskimääräisen kuukausitulon laskemisesta, päiväsakon rahamäärän pyöristämisestä, peruskulutusvähennyksen suuruudesta sekä elatusvelvollisuuden ja varallisuuden huomioon ottamisesta (*poist .*).

Helsingissä 26 päivänä tammikuuta 1999

Toimi Kankaanniemi /skl

VASTALAUSE 3

Perustelut

Lakivaliokunta ehdottaa mietinnössään, että 1. lakiehdotuksen 2 a luvun 6 § hyväksytään muuttamattomana ja 6. lakiehdotuksen 6 luvun 10 a § mietinnön mukaisesti muutettuna.

Pykäliin sisältyy aivan uusia perusteita, joilla tuomioistuin voi jättää sakon muuntorangaistuksen määräämättä ja virallinen syyttäjä saa jättää vaatimatta muuntorangaistuksen määräämistä. Hallitus ja lakivaliokunnan enemmistö pitävät kyseisiä muutosehdotuksia vähäisinä, mitä ne eivät suinkaan ole. Jos säännökset hyväksytään ehdotetussa muodossa, ne romuttavat muuntorangaistusmenettelyn lähes kokonaan. Samalla sakkorangaistus menettää osittain merkityksensä, koska jokainen, joka ei aiokaan sakkoaan maksaa, uskoo, että hänen sakkoaan ei muunnetta vankeudeksi. Tämä vähentää halukkuuden sakkojen maksamiseen.

Useat asiantuntijat ovat aivan eri mieltä kuin lakivaliokunta. Muun muassa seuraavat tahot vastustivat jyrkästi joko osittain tai kokonaan näiden pykälien hyväksymistä: Suomen Syyttäjyhdistys, Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto, Turun kihlakunnan syyttäjänvirasto, Suomen nimismiesyhdistys ja Valtakunnansyyttäjänvirasto.

Näiden merkittävien asiantuntijoiden yksiselitteisen kannan ilmaisee Valtakunnansyyttäjänvirasto seuraavasti: "Sakon perimisessä ja muuntorangaistuksen määräämisessä on kysymys rangaistuksen täytäntöönpanosta. Täytäntöönpanossa ei pitäisi enää uudelleen palata arvioimaan sen rikoksen laatua ja vakavuutta, josta sakko on tuomittu. Tuomioistuin rangaistuksen tuomitessaan tai syyttäjä rangaistusmääräyk-

sen antaessaan ovat jo käyttäneet tuomiovaltaa ja ottaneet huomioon rangaistuksen mittaamisperusteet. Sakon muuntorangaistusmenetellyssä ei myöskään ole käytettävissä sellaista selvitystä, jonka perusteella kokonaisarvostelu esim. rikoksen vähäisyyden osalta olisi mahdollista suorittaa yhdenmukaisesti."

Ehdotettu menettely lisää huomattavasti syyttäjäviranomaisten ja oikeuslaitoksen työ määrää, kun sitä pitäisi vähentää. Käytännössä muutos tulee aiheuttamaan sen, että työ määrän lisääntymistä kiertääkseen niin syyttäjä- kuin oikeusviranomaiset tulevat jättämään vaatimatta tai määräämättä muuntorangaistusta hyvin kaavamaisesti. Tämä heikentää sakkorangaistuksen rikosten ennalta ehkäisevää vaikutusta.

Kuten asiantuntijoiden lausunnoista ilmenee, he eivät ole hyväksyneet näitä muutosehdotuksia. He esittävät juuri päinvastaista eli palaamista entiseen hyvään menettelyyn. Henkilö, joka ei maksanut perintäyrityksistä huolimatta sakkojaan, joutui muuntorangaistuksen kohteeksi ilman erillistä menettelyä. Asian voisi käsitellä ulosottoviranomainen kuten aikaisemminkin. Palaaminen entiseen käytäntöön säästäisi valtaavan määrän työaikaa eikä muuttaisi tämänhetkistä lopputulosta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme

että 2.—5. ja 7.—9. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan ehdottamassa muodossa ja

että 1. ja 6. lakiehdotus hyväksytään muutettuina seuraavasti:

1.

Laki
rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 luvun 4, 4a—4c ja 5 §, sellaisina kuin ne ovat, 4 § laeissa 650/1976, 67/1983 ja 697/1991, 4 a ja 4 b § mainitussa laissa 650/1976, 4 c § laissa 1082/1989 ja 5 § laissa 650/1986 ja
lisätään lakiin uusi 2 a luku seuraavasti

<p style="text-align: center;">2 a luku</p> <p>Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesa- kosta</p> <p style="text-align: center;"><i>Sakko</i></p> <p style="text-align: center;">1—3 § (Kuten LaVM)</p> <p style="text-align: center;"><i>Muuntorangaistus</i></p> <p style="text-align: center;">4 ja 5 § (Kuten LaVM)</p>	<p>6 § <i>(Poist.)</i></p> <p>6 (7) § (Kuten LaVM)</p> <p style="text-align: center;"><i>Rikesakko</i></p> <p>7—10 (8—11) § (Kuten LaVM)</p> <hr style="width: 20%; margin: 0 auto;"/> <p>Voimaantulosäännös (Kuten LaVM)</p>
--	---

6.

Laki
rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 6 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun lain (39/1889) 6 luvun 12 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 623/1996, *(poist.)*
(poist.) seuraavasti:

<p style="text-align: center;">6 luku</p> <p>Sakosta, sakon muuntorangaistuksesta ja yh- teisösakosta</p> <p style="text-align: center;">10 a § <i>(Poist.)</i></p>	<p>12 § (Kuten LaVM)</p> <hr style="width: 20%; margin: 0 auto;"/>
---	--

LaVM 25/1998 vp — HE 74/1998 vp

Voimaantulosäännös
(Kuten LaVM)

Helsingissä 26 päivänä tammikuuta 1996

Kari Myllyniemi /kesk
Juhani Alaranta /kesk